

Rapport 2005:28

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Kvarts i Ledberg

Ledbergs socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Rickard Lindberg

Nytt avlopp i Ledberg

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Områdesbeskrivning	3
Syfte och frågeställningar	4
Metod och dokumentation	5
Resultat och tolkning	5
Åtgärd	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	8
Bilaga 2. Fyndlista	9

Ö S T E R G Ö T L A N D S   L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

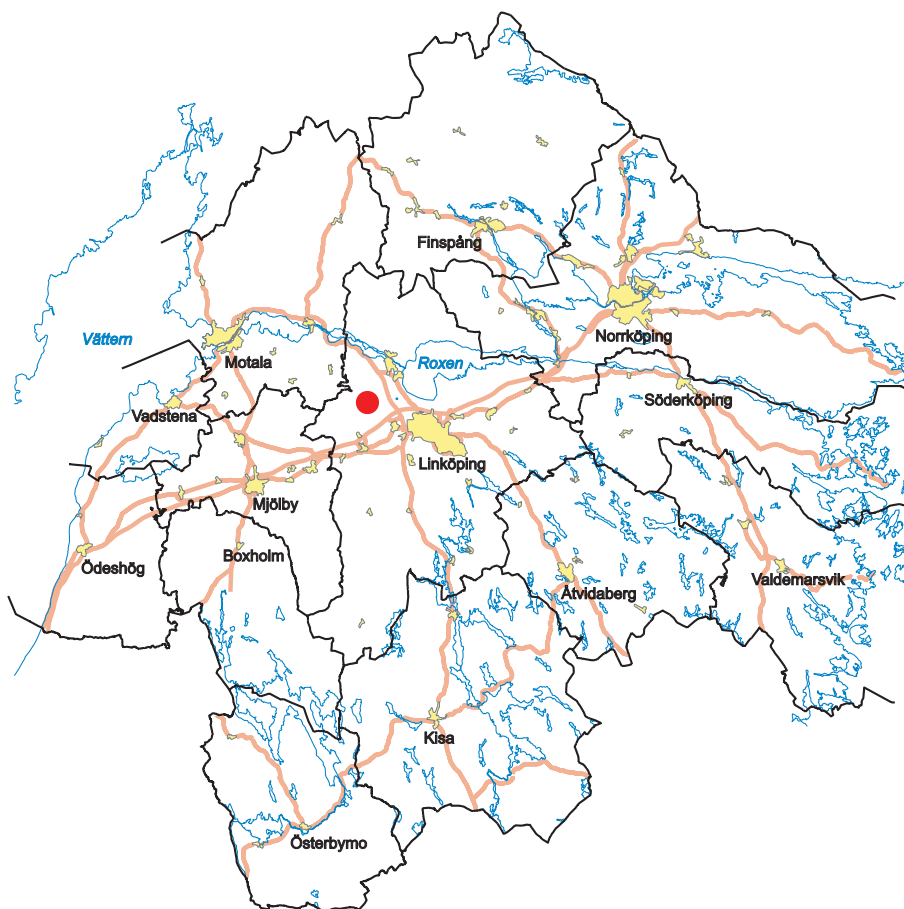
Den arkeologiska utredningen föranleddes av en förlängning av det befintliga avloppsnetet då några hushåll i Ledberg har blivit anmodade att förbättra sin hantering av avloppsvattnet.

Utredningen utfördes i två etapper varav etapp 1 bestod av kart- och arkivstudier samt besiktning. Etapp 2 genomfördes som en sökschaktsundersökning. Sökschakten öppnades längs den sträcka som var avsedd för avloppsledningen.

Vid den arkeologiska utredningen etapp 1 konstaterades att den så kallade Ledbergshögen (RAÄ 5) fanns intill den aktuella exploateringssträckan. Möjlighet fanns därför att boplatslämningar och andra lämningar, till exempel gravar, som inte var synliga ovan mark skulle komma att beröras av markingreppet.

Vid utredningen etapp 2 påträffades inga lagskyddade anläggningar. Dock tillvaratogs kvarts från markytan i anslutning till sökschakten 12 till 16. Kvartsen var bearbetad och utgjordes av en bipolär kärna och fyra avslag. Om det rör sig om en strandbunden slagplats kan kvartsen dateras inom tidsintervallen 8300-8400 BP (okalibrerade ^{14}C -år).

Rickard Lindberg
antikvarie

Inledning

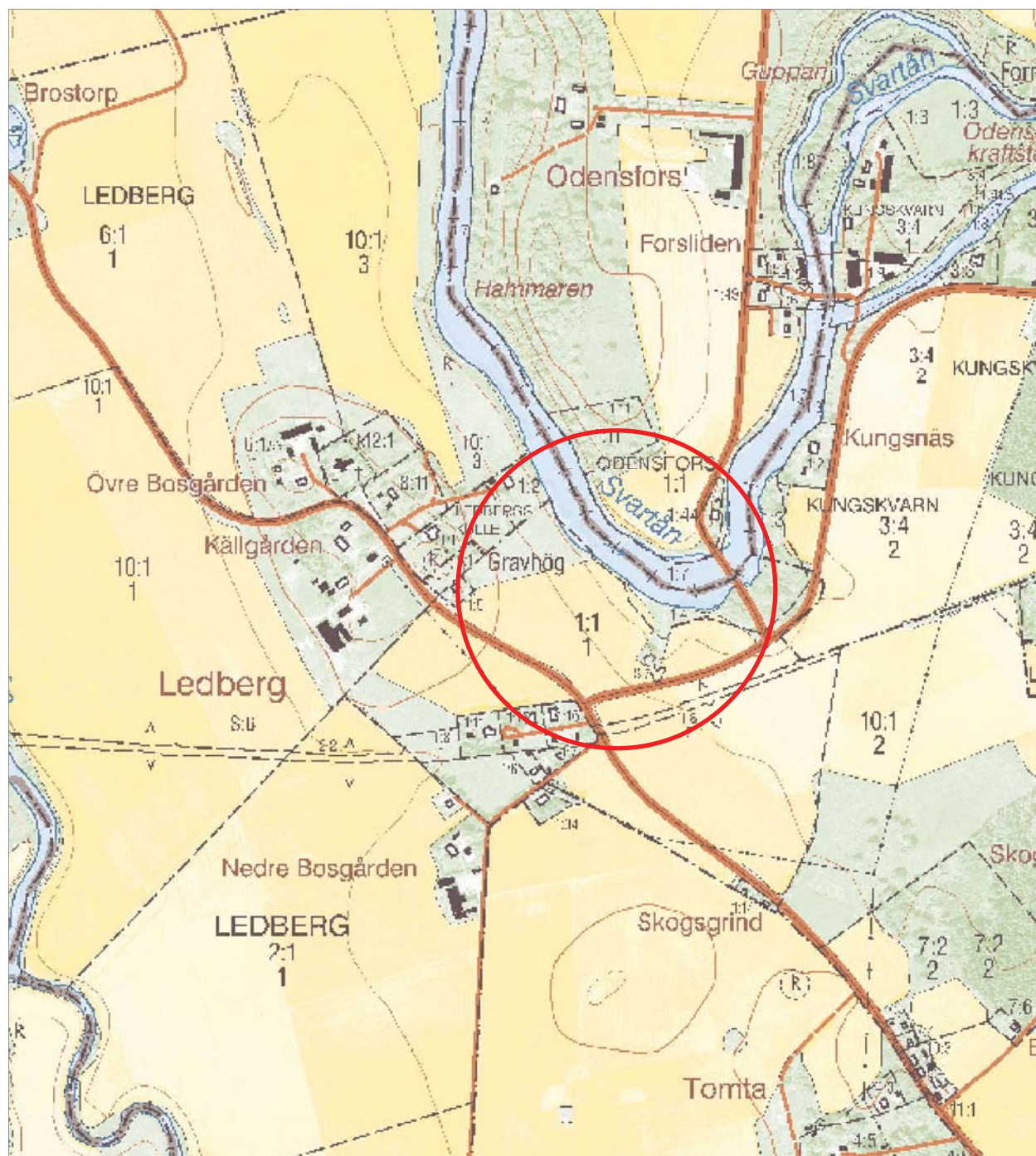
Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför anläggandet av en avloppsledning i Ledberg. Utredningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Ledbergs kloak och torrlägningsföretag vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för utredningen samt rapportarbetet är undertecknad.

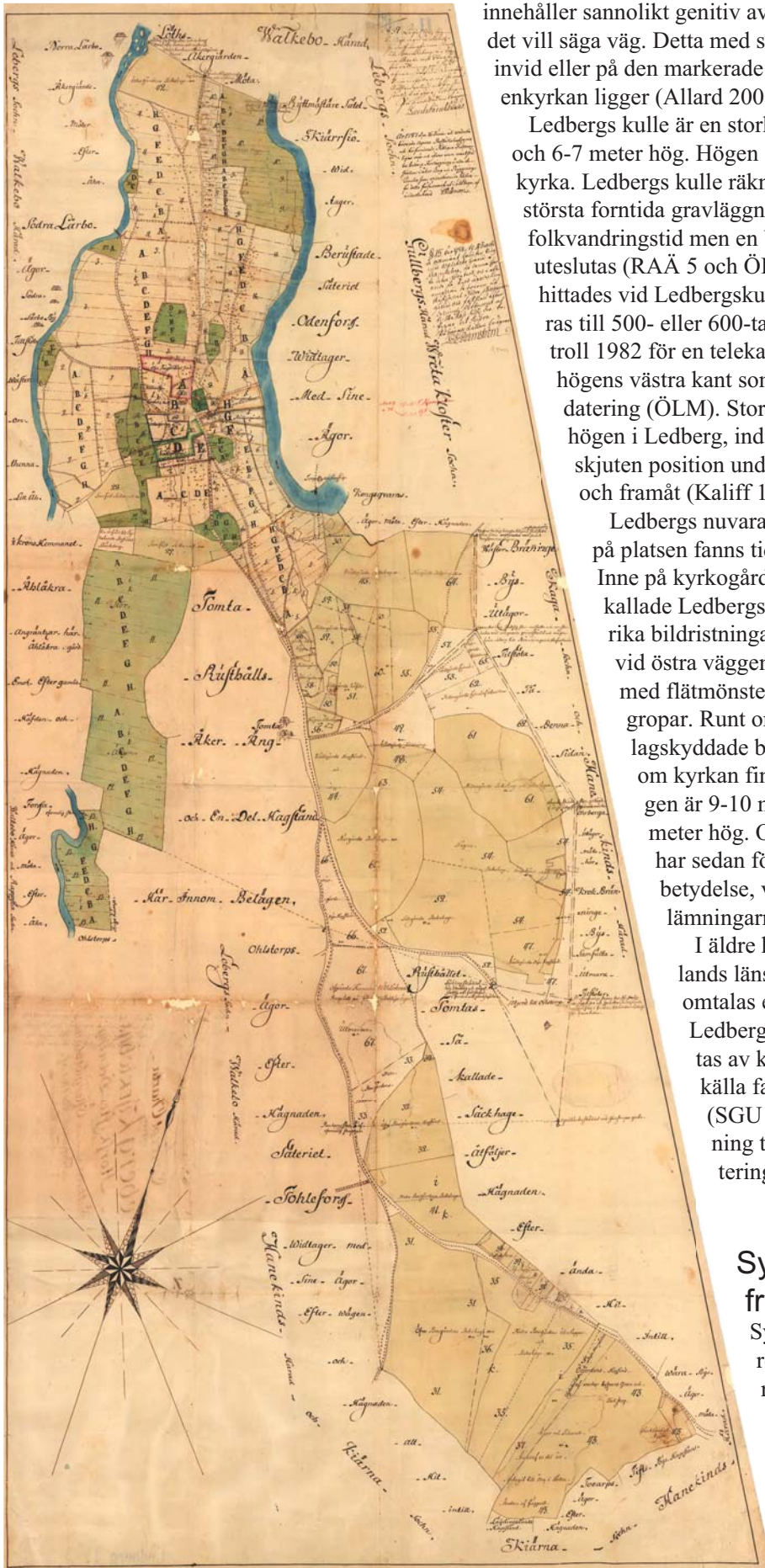
Områdesbeskrivning

Ledbergs socken ligger ca 10 kilometer väster om Linköping. Exploateringsområdet består av åkermark utefter Svartån. Exploateringsområdets norra del sträcker sig upp mot en moränrygg där Ledbergs kyrka finns. Höjden över havet varierar mellan 65 och 70 meter.

Första belägg för Ledberg är *Ledhabergh* år 1351. Socknen har fått sitt namn från kyrkbyn. Namnet

Figur 2. Utdrag ur Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

innehåller sannolikt genitiv av det fornsvenska ordet ledh det vill säga väg. Detta med syftning på en forntida väg invid eller på den markerade moränryggen på vilken sockenkyrkan ligger (Allard 2005).

Ledbergs kulle är en storhög, 40-50 meter i diameter och 6-7 meter hög. Högen ligger sydöst om Ledbergs kyrka. Ledbergs kulle räknas som en av Östergötlands största forntida gravläggning. Kullen är sannolikt från folkvandringstid men en bronsåldersdatering kan inte uteslutas (RAÅ 5 och ÖLM). I början på 1900-talet hittades vid Ledbergs kulle en guldring som kan dateras till 500- eller 600-talet. Vid en antikvarisk kontroll 1982 för en telekabel togs dock ett kolprov från högens västra kant som visade på en vikingatida datering (ÖLM). Storhögar i Roxenbygden, som högen i Ledberg, indikerar att bygden fått en framskjuten position under yngre romersk järnålder och framåt (Kaliff 1999).

Ledbergs nuvarande kyrka är byggd 1851 men på platsen fanns tidigare en medeltida kyrka. Inne på kyrkogården finns en runsten, den så kallade Ledbergsstenen (RAÅ 6), vilken har rika bildristningar. Även i kyrkans vapenhus, vid östra väggen, finns en rest sten (RAÅ 26) med flättnöster och ett 15-tal osäkra skålgropar. Runt om kyrkan finns även ett antal lagskyddade byggnader (RAÅ 16, 19). Öster om kyrkan finns ännu en hög (RAÅ 7). Högen är 9-10 meter i diameter och 0,50-0,60 meter hög. Området runt Ledbergs kyrka har sedan förhistorisk tid varit av stor betydelse, vilket kan ses i de unika fornlämningarna (Selling 1982).

I äldre handlingar från Östergötlands läns museums topografiska arkiv omtalas en offerkälla i området runt Ledbergs kulle (ÖLM). Detta bekräftas av kartmaterial från 1922 där en källa fanns utmärkt sydöst om kullen (SGU 1922). Källan finns i anslutning till det område i vilken exploateringen utfördes.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa huruvida fast fornlämning kom att beröras av det planerade arbetet. Om fast fornlämning

Figur 3. Karta över Ledberg 1768.

framkom skulle om möjligt schaktsträckningen justeras så att fornlämningar inte berördes.

Utredningens resultat ligger till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Metod och dokumentation

Totalt grävdes 18 sökschakt med maskin. Schaktbredden var 1,20 m, djupet varierade mellan 0,30 och 0,50 m. Den totala schaktlängden uppgick till 183 m.

I avvaktan på slutgiltig fyndfördelning förvaras föremålen på Östergötlands länsmuseum under accessionsnummer C 4271.

Resultat och tolkning

I de schakt som grävdes utefter Svartån, schakt 1 till 11, bestod undergrunden av lera till sandblandad lera. Schakt 12 till 16 löpte längs vägen mellan Kaga och Ledberg. I dessa schakt bestod undergrunden av fin till grov sand. Schakt 17 och 18 grävdes öster om vägen upp mot Ledbergs kyrka, där utgjordes undergrunden av lerblandad sand. I schakten framkom inga anläggningar eller fynd.

I samband med grävandet av schakt 12 till 16 tillvaratogs kvarts från markytan. Kvartsen var bearbetad och utgjordes av en bipolar kärna och fyra avslag. Ett av avslagen ser ut att ha nötspår och kan därför vara en skrapa. Kvartsen har analyserats av Fredrik Molin, verksam vid UV Öst i Linköping. Molin konstaterade att det sannolikt rör sig om kvarts från mesolitikum. Idag ligger fyndplatsen ca 65 till 70 m över havet.

Om slagplatsen var strandbunden kan man genom strandlinjens förskjutning datera den till sen Ancylus tid, mellan ca 8300 till 8400 BP (okalibrerade ¹⁴C-år) (Molin 2005).

Åtgärd

I ett initialt skede av arbetet flyttades avloppsledningen av exploatören i samråd med undertecknad. I och med den nya sträckningen undveks en plåtå söder om Ledbergs kulle som utgjorde ett potentiellt boplatsläge. Eftersom inga anläggningar påträffades bedömer Östergötlands länsmuseum att markarbetet kunde fortsätta utan ytterligare arkeologiska åtgärder. Platsen för den bearbetade kvartsen har givits ÖLM-nummer 1 i Ledbergs socken och kommer att R-märkas.

Figur 4. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:5 000.

Referenser

Allard C. 2005. Muntligen. Språk- och folkminnesinstitutet, Namnavdelningen.

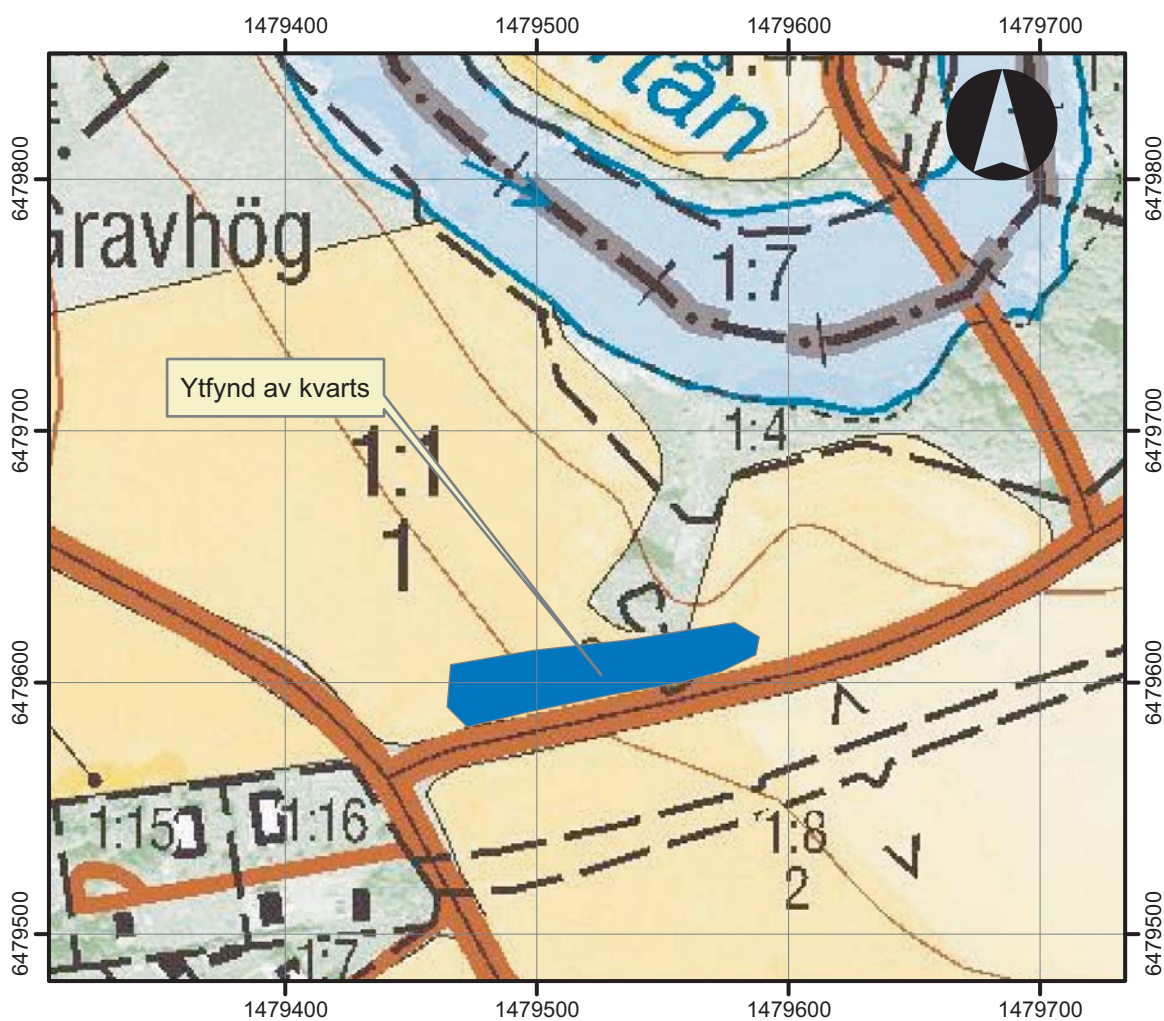
Kaliff A. 1999. *Arkeologi i Östergötland. Scener ur ett landskaps förhistoria*. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet.

Molin F. 2005. Muntligen. Riksantikvarieämbetet, UV-Öst.

Selinge K-G, Wigertz H, Winberg B och Winberg C. 1982. *Miljöer att bevara*. Kulturlandskapet i Linköpings kommun.

Östergötlands läns museums topografiska arkiv, (ÖLM). Arkivmaterial rörande Ledbergs socken.

Statens geologiska undersökning, (SGU).1922. Bladet Mjölby.

Figur 5. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:3 000.

Tekniska uppgifter

Lokal	Ledberg
Socken	Ledberg
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 55 (8F 5f Ledberg)
Koordinater	X6479500, Y1479600
Koordinatsystem	Rikets
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens diarienummer	431-17359-04
ÖLM diarienummer	675/04
ÖLM kontonummer	530196
Uppdragsgivare	Ledbergs kloak och torrlägningsföretag
Kostnadsansvarig	Ledbergs kloak och torrlägningsföretag
Projektledare	Rickard Lindberg
Fältarbetstid	10 januari 2005
Totalt undersöktes	183 meter
Fynd	C4271
Grafik	-
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2005:28 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Schakt 1

1,20 m brett
10 m långt
Matjord: brun lera
Undergrund: grå lera
0,35 m djupt

Schakt 2

1,20 m brett
10 m långt
Matjord: brun lera
Undergrund: grå brun lera
0,35 m djupt

Schakt 3

1,20 m brett
8 m långt
Matjord: brun lera
Undergrund: ljus brun lera och svartgrå lera (våtmark)
0,35 m djupt

Schakt 4

1,20 m brett
8 m långt
Matjord: brun sandblandad lera
Undergrund: brun lera
0,35 m djupt

Schakt 5

1,20 m brett
8 m långt
Matjord: brun sandblandad lera
Undergrund: ljus brun lera
0,35 m djupt

Schakt 6

1,20 m brett
8 m långt
Matjord: brun lera
Undergrund: ljus brun lera
0,35 m djupt

Schakt 7

1,20 m brett
6 m långt
Matjord: brun lera
Undergrund: ljus brun lera
0,35 m djupt

Schakt 8

1,20 m brett
12 m långt
Matjord: brun lera
Undergrund: ljus brun lera
En del sten 0,05-0,10 m
0,35 m djupt

Schakt 9

1,20 m brett
8 m långt
Matjord: brun sandblandad lera
Undergrund: gulgrå lera
0,30 m djupt

Schakt 10

1,20 m brett
11 m långt
Matjord: brun sandblandad lera
Undergrund: gulgrå lera
0,30 m djupt

Schakt 11

1,20 m brett
12 m långt
Matjord: brun sandblandad lera
Undergrund: gulgrå lera
0,30 m djupt

Schakt 12

1,20 m brett
16 m långt
Matjord: brun sandblandad lera
Undergrund: gul lerblandad sand
0,30 m djupt

Bilaga 2. Fyndlista

Schakt 13
1,20 m brett
8 m långt
Matjord: gråbrun sandblandad lera
Undergrund: brun sandblandad lera
0,35 m djupt

Fynd	Sakord	Typ	Material
C4271:01	Kärna	Bipolär	Kvarts
C4271:02	Skrapa		Kvarts
C4271:03	Avslag		Kvarts
C4271:04	Avslag		Kvarts
C4271:05	Avslag		Kvarts

Schakt 14
1,20 m brett
15 m långt
Matjord: brun lerblandad sand
Undergrund: gul grusig sand
0,35 m djupt

Schakt 15
1,20 m brett
15 m långt
Matjord: brun lerblandad sand
Undergrund: rödbrun till gul sand
0,40 m djupt

Schakt 16
1,20 m brett
15 m långt
Matjord: brun lerblandad sand
Undergrund: gul, något grusig, sand
0,40 m djupt

Schakt 17
1,20 m brett
5 m långt
Matjord: gråbrun lerblandad sand
Undergrund: brun lerblandad sand
0,50 m djupt

Schakt 18
1,20 m brett
8 m långt
Matjord: gråbrun lerblandad sand
Undergrund: brun lerblandad sand
0,50 m djupt